

הלכות שבועות פרק ה

א. מי שנשבע שזרק איש פלוני צרור לים, והוא לא זרק, או שלא זרק, והוא זרק הרי זה חייב בשבועת בטוי: ואף על פי שאינו בלהבא, שהרי אינו יכול להשבע שיזרק ושללא יזרק איש פלוני. וכל מי שנשבע על אחרים שיעשו כך וכך, או שלא יעשו ואפלו היו בניו או אשתו אינו חייב בשבועת בטוי, שהרי אין בידו לא לקיים ולא לבטל; ומפין אותו מכת מרדות שהרי אין בידו לקיים שבועה זו, ונמצא גורם לשבועת שוא.

ב. ולמה אינו לוקה משום שבועת שוא שהרי אפשר לאותן אחרים שישמעו ממנו ותתקיים שבועתו, ונמצא כשמתרין בו בעת שנשבע התראת ספק, שאין לוקין עליה אלא אם היה לאו שבה מפרש, כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין.

ג. ואין אותן אחרים נזקקין לקיים דברי זה הנשבע, אלא אם כן ענו אמן כמו שבארנו. ואם קימו דבריו הרי אלו משבחין, שלא הרגילו להוציא שבועה לשוא.

ד. במה דברים אמורים, בשנשבע על דבר שאינו ברשותו, כגון שנשבע ראובן על שמעון שלא ילך בסחורה או שלא יאכל בשר, וכיוצא בזה; אבל אם נשבע ראובן שלא יכנס שמעון בביתי, ושלא יהנה מנכסי, ועבר שמעון ונכנס לביתו שלראובן, ונהנה מנכסיו שלא מדעת ראובן ראובן פטור, שהרי הוא אנוס; ושמעון חייב, שעבר על דבר האסור לו לעשותו שלא נשבע זה אלא על דבר שהוא ברשותו. וכן כל כיוצא בזה.

ה. שבועה שלא אכל, ואכל אכלין שאינן ראויין לאכילה, ושטה משקים שאינן ראויין לשתייה פטור; אכל דברים האסורין מן התורה באכילה, כגון שאכל פזית נבלות וטרפות שקצים ורמשים פטור משום שבועת בטוי.

ו. שבועה שאכל, ואכל אכלין שאינן ראויין לאכילה, ושטה משקין שאינן ראויין לשתייה, או שאכל נבלות וטרפות וכיוצא בהן פטור משבועת בטוי, שהרי יצא ידי אכילה: מאחר שהן חשובין אצלו, אכילתן שמה אכילה.

ז. שבועה שלא אכלתי, והוא אכל דברים שאינן ראויין לאכילה, או נבלות וטרפות חייב, שאכילתן שמה אכילה: שכבר חשובין הן אצלו, שהרי אכלן. אבל להבא שנשבע שלא יאכל, ונקרא נקרה ואכלן אינה אכילה, כמו שבארנו.

ח. שבועה שלא אכל כל שהוא מנבלות וטרפות, ואכל פחות מפזית חייב בשבועה, שהרי אינו משבע על חצי שעור מהר סיני. שבועה שאכל פחות מפזית נבלה וטרפה, חייב בשבועה.

ט. שבועה שלא אכל עפר וכיוצא בו מדברים שאינן ראויין לאכילה אם אכל פזית, חייב; אכל פחות מפזית, הרי זה ספק שמה יתחייב בכל שהוא, מפני שאין זה דרכו לאכילה כדי להצריכו שעור.

י. וכן הנשבע שלא לאכל חרצן, ואכל ממנו פחות מפזית הרי זה ספק. היה הנשבע נזיר שהוא אסור בחרצן בפזית, ואכל פחות מפזית אינו חייב בשבועת בטוי: שאין דעתו בשבועתו אלא על פזית שהוא משבע עליו, ואין שבועה חלה עליו.

לְפִיכָךְ אִם פָּרַשׁ וְאָמַר, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֶכֶל חֶרֶץ אֶחָד, וְאָכְלוּ חֵיב.

יא. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֶכֶל תְּמָרִים וְנִבְלוֹת וּטְרֵפוֹת, וְאָכַל כִּזְיֹת נִבְלָה אוֹ טְרֵפָה חֵיב אֵף מְשֹׁם שְׁבוּעַת בְּטוּי: שֶׁהָרִי כָּלֵל דְּבָרִים הָאֲסוּרִין, עִם דְּבָרִים הַמְתָּרִין, וּמִתּוֹךְ שֶׁחָלָה שְׁבוּעָה עַל הַתְּמָרִים, חָלָה עַל דְּבָרִים הָאֲסוּרִים כְּמוֹ שֶׁבֹאֲרָנוּ.

יב. אֲבָל אִם נִשְׁבַּע שְׁלֹא יֹאכַל נִבְלָה וּטְרֵפָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, בֵּין אֶכֶל בֵּין לֹא אֶכֶל אֵין פֶּאֶן חֵיב שְׁבוּעָה כָּלֵל, לֹא שְׁבוּעַת בְּטוּי וְלֹא שְׁבוּעַת שְׂוֹא. נִשְׁבַּע שִׂיאֶכֶל נִבְלָה וּטְרֵפָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן מֵאֲסוּרֵי תוֹרָה הָרִי זֶה לֹוֶקָה מְשֹׁם שְׁבוּעַת שְׂוֹא, בֵּין אֶכֶל בֵּין לֹא אֶכֶל.

יג. שְׁבוּעָה שֶׁאֶכֶל כֶּכֶר זֶה, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֶכְלָנָה הַשְּׁנִיָּה שְׁבוּעַת שְׂוֹא, שֶׁהָרִי מִצְוָה עָלָיו לֹאֲכָלָהּ; וְלֹוֶקָה עַל שְׁבוּעָה שְׁנִיָּה, בֵּין אֶכֶל בֵּין לֹא אֶכֶל. וְאִם לֹא אֶכְלָהּ, חֵיב אֵף בְּשְׁבוּעַת בְּטוּי.

יד. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֶכֶל כֶּכֶר זֶה, שְׁבוּעָה שֶׁאֶכְלָנָה הַשְּׁנִיָּה שְׁבוּעַת שְׂוֹא, שֶׁהָרִי זֶה אֲסוּרָה עָלָיו לֹאֲכָלָהּ; וְלֹוֶקָה עַל שְׁבוּעָה שְׁנִיָּה זֶה, בֵּין אֶכְלָהּ בֵּין לֹא אֶכְלָהּ. וְאִם אֶכְלָהּ, לֹוֶקָה אֵף מְשֹׁם שְׁבוּעַת בְּטוּי.

טו. וְכֵן כָּל הַנִּשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה, וְלֹא בַטֵּל פְּטוֹר מִשְׁבוּעַת בְּטוּי, וְלֹוֶקָה מְשֹׁם שְׁבוּעַת שְׂוֹא; וְעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה שֶׁנִּשְׁבַּע לְבַטְּלָהּ. פִּיּוּצָד כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֹא יַעֲשֶׂה סֶכָה, וְשֶׁלֹא יִלְבַּשׁ תְּפִלִּין, וְשֶׁלֹא יִתֵּן צִדְקָה. וְכֵן הַנִּשְׁבַּע לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹא אֶעֱיֵד לָךְ עֲדוּת זֶה שֶׁאֲנִי יוֹדְעָה, אוֹ שְׁלֹא אֶעֱיֵד לָךְ אִם אֲדַע לָךְ עֲדוּת הָרִי זֶה לֹוֶקָה מְשֹׁם שְׁבוּעַת שְׂוֹא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוָה לַהֲעִיד; וְכֵן הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֲדַע לָךְ עֲדוּת הָרִי זֶה שְׁבוּעַת שְׂוֹא, שֶׁאֵין בִּידּוֹ שְׁלֹא יֵדַע לוֹ עֲדוּת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

טז. נִשְׁבַּע לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה, וְלֹא קַיֵּם פְּטוֹר מִשְׁבוּעַת בְּטוּי. פִּיּוּצָד: כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שִׁיעֲשֶׂה לוֹלֵב אוֹ סֶכָה, אוֹ שִׁיתֵּן צִדְקָה לְעָנִי, אוֹ שִׁיעֲיֵד לוֹ אִם יֵדַע לוֹ עֲדוּת, וְלֹא עָשָׂה וְלֹא נָתַן הָרִי זֶה פְּטוֹר מְשֹׁם שְׁבוּעַת בְּטוּי, שֶׁאֵין שְׁבוּעַת בְּטוּי חָלָה אֲלֵא עַל דְּבָרֵי הָרְשׁוֹת, שֶׁאִם רָצָה עוֹשֶׂה וְאִם לֹא רָצָה אֵינוֹ עוֹשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר "לְהֵרַע אוֹ לְהִיטִיב" (ויקרא ה, ד). לְפִיכָךְ כָּל הַנִּשְׁבַּע לְהֵרַע לְאַחֲרִים, פְּטוֹר מִשְׁבוּעַת בְּטוּי: כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שִׁיכָּה פְּלוֹנִי, אוֹ יִקְלָלְנוּ, אוֹ יִגְזֹל מִמוֹנוֹ, אוֹ יִמְסְרֵנוּ בְּיַד אָנָּס מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוָה שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת. וְיִרְאָה לִי, שֶׁהוּא לֹוֶקָה מְשֹׁם שְׁבוּעַת שְׂוֹא.

יז. נִשְׁבַּע לְהֵרַע לַעֲצָמוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שִׁיחַבֵּל בְּעֲצָמוֹ אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רִשְׁאִי, שְׁבוּעָה חָלָה עָלָיו; וְאִם לֹא הִרַע, חֵיב מְשֹׁם שְׁבוּעַת בְּטוּי. נִשְׁבַּע לְהִיטִיב לְאַחֲרִים הֵטְבָה שֶׁבִּידּוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ כְּגוֹן שֶׁיִּדְבֹּר עָלָיו לְשַׁלְטוֹן, אוֹ יִכְבְּדֵנוּ שְׁבוּעָה חָלָה עָלָיו; וְאִם עָבַר וְלֹא עָשָׂה, חֵיב מְשֹׁם שְׁבוּעַת בְּטוּי.

יח. נִשְׁבַּע שְׁלֹא יֹאכַל מִצָּה שָׁנָה אוֹ שְׁתֵּים, הָרִי זֶה אֲסוּר לֹאֲכַל מִצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח; וְאִם אֶכֶל, חֵיב מְשֹׁם שְׁבוּעַת בְּטוּי. וְאֵין זֶה שְׁבוּעַת שְׂוֹא שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁבַּע שְׁלֹא יֹאכַל מִצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח, אֲלֵא כָּלֵל עֲתִים שֶׁאֲכִילַת מִצָּה בָּהֶם רְשׁוּת עִם עֵת שֶׁאֲכִילַת מִצָּה בּוֹ מִצְוָה, וּמִתּוֹךְ שֶׁחָלָה שְׁבוּעָה עַל שְׂאֵר הַיָּמִים, חָלָה עַל לִילֵי

הַפֶּסֶחַ. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֹא יֵשֵׁב בְּצֵל סֶכֶה לְעוֹלָם, אוֹ שְׁלֹא יַעֲלֶה עָלָיו בְּגַד שָׁנָה אוֹ שְׁתִּים.

יט. נִשְׁבַּע שֶׁהֵנִיחַ תְּפִלִּין הַיּוֹם, אוֹ לֹא הֵנִיחַ, שֶׁנִּתְעַטֵּף פְּלוֹנִי בְּצִיצִית, אוֹ לֹא נִתְעַטֵּף הָרִי זֶה שְׁבוּעַת בְּטוֹי לְשַׁעֲבֵר: שְׁזֶה מִגִּיד דְּבַר שֶׁנַּעֲשָׂה, וְלֹא נִשְׁבַּע עַל הַמַּצּוֹה לֹא לְקִימָה וְלֹא לְבִטּוּלָה.

כ. נִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵישֵׁן שְׁלוֹשָׁה יָמִים, אוֹ שְׁלֹא יֹאכֹל כָּלוּם שְׁבַעַת יָמִים, וְכִיּוּצָא בְּזֶה שֶׁהִיא שְׁבוּעַת שְׂוָא אֵין אוֹמְרִין יַעוֹר זֶה עַד שְׁיִצְטַעַר, וַיֵּצוּם זֶה עַד שְׁיִצְטַעַר, וְלֹא יִהְיֶה בּוֹ כּוּחַ לְסַבֵּל, וְאַחֵר כֶּךָ יֹאכֹל אוֹ יֵישֵׁן; אֲלֹא מְלָקִין אוֹתוֹ מִיַּד מַשּׁוּם שְׁבוּעַת שְׂוָא, וַיֵּישֵׁן וַיֹּאכֹל בְּכָל עֵת שְׁיִרְצָה.

כא. נִשְׁבַּע שֶׁרָאָה גָּמַל פּוֹרֵחַ בְּאֵוִיר אָמְרוּ לוֹ הֵיאָךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְשְׂוָא, וְאָמַר עוֹף גָּדוֹל רָאִיתִי, וּמִגָּדְלוֹ קָרָאתִיו גָּמַל, וְכֶךָ הִיָּה בְּדַעְתִּי אֵין זֶה כָּלוּם, שְׂאִין כָּל אָדָם קוֹרְאִין גָּמַל אֲלֹא לְגָמַל, וּבִטּוּלָה דַּעְתּוֹ אֲצֵל כָּל אָדָם; וְלוֹקָה. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה.

כב. דְּבַר יְדוּעַ אֲצֵל הַחֲכָמִים בְּעֵלֵי שָׁכַל וּמִדָּע, שֶׁהִשְׁמַשׁ גְּדוּלָּה מִן הָאָרֶץ מֵאָה וְשִׁבְעִים פַּעַמִּים. נִשְׁבַּע אֶחָד מִן הָעָם שֶׁהִשְׁמַשׁ גְּדוּלָּה מִן הָאָרֶץ, אֵינוֹ לוֹקָה מַשּׁוּם שְׁבוּעַת שְׂוָא שְׂאָף עַל פִּי שֶׁהִדְבֵּר כֵּן הוּא, אֵין דְּבַר זֶה גָּלוּי וַיְדוּעַ לְכָל הָעָם אֲלֹא לְגְדוּלֵי הַנְּבוֹנִים בְּלִבָּד; וַאֲיֵנוּ חִיָּב אֲלֹא אִם נִשְׁבַּע עַל דְּבַר שְׁגָלוּי וַיְדוּעַ לְשְׁלוֹשָׁה בְּנֵי אָדָם מִשְׁאָר הָעָם, כְּגוֹן אִישׁ שֶׁהוּא אִישׁ וְאֶבֶן שֶׁהִיא אֶבֶן.

כג. וְכֵן אִם נִשְׁבַּע שֶׁהִשְׁמַשׁ קִטְנָה מִן הָאָרֶץ אֵינוֹ לוֹקָה, וְאַף עַל פִּי שְׂאִין הַדְּבַר כֵּן: מִפְּנֵי שְׂאִין זֶה יְדוּעַ לְכָל אָדָם, וַאֲיֵנוּ כָּמִי שֶׁנִּשְׁבַּע עַל הָאִישׁ שֶׁהוּא אִשָּׁה שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁבַּע אֲלֹא עַל רְאִית עֵינָיו, שֶׁהָרִי הוּא רוּאָה אוֹתָהּ קִטְנָה. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה מִדְּבָרֵי חֲשָׁבוֹן תְּקוּפוֹת וּמִזְלוֹת וְגִימְטְרִיּוֹת, וְכִיּוּצָא בָּהֶן מִדְּבָרֵי חֲכָמָה שְׂאִינָן נִפְרִין אֲלֹא לְאַנְשִׁים אַחָדִים.